

Мненията на различнитѣ основатели на системитѣ върху бѣдѣщето на стенографіята.

(Продължение и край.)

Берлинъ, 15 августъ 1893 г.

Що се касае до въпроса, какъ мисля азъ за бѣдѣщето на стенографіята, то съжالياвамъ, че не мож да ви дамъ пълненъ отговоръ. Не се съмнявамъ, че стенографіята ще се употрѣбѣва много по-вече отъ колкото днесъ, и най-много при практическитѣ работи, както става днесъ въ Америка; тя ще се употрѣбѣва и отъ писателитѣ и пр. Нѣ вижда ми се твърдѣ съмнително, да-ли стенографіята би могла да истика обикновенното писмо, макаръ че признавамъ, че чрѣзъ една опростотворена стенографія би могло много да се постигне за общото ѝ прилагане.

Ferdinand Schrey.

Есенъ, 26 августъ 1893 г.

На стенографіята принадлежи бѣдѣщето въ училищата, въ които тя трѣбва да се въведе и ще се въведе като задължителенъ прѣдметъ. Да-ли въ взаимната борба на старитѣ и новитѣ системи ще надвиятъ еднитѣ или другитѣ, върху туй се съмнявамъ: нито еднитѣ нито другитѣ още не сж до тамъ опростотворени и вѣродостойни, както би се изисквало отъ едно училищно писмо. Нѣ сжщо така съмъ твърдѣ убѣденъ, че рано или късно ще изнамѣри единъ гений нѣкакъвъ идеалъ на стенографіята, който ще съдържа всичкитѣ прѣимущества, и тогазъ училището ще бѣде прѣвзето.

Wilhelm Velten.

Гривенхагъ, 3 септемврий 1893 г.

Днесъ, въ единъ вѣкъ, когато всичко се стрѣми, да замѣсти бавното съ бързото, чудесно е, какъ нѣкои съ такава твърдостъ, която почти граничи на глупостъ, още настояватъ върху употрѣблението на обикновенното писмо. Повечето модерни стенографически системи сж вече достигнали до най-високата степенъ на ясностъ и се отнасягъ къмъ обикновенното писмо както 5 : 1. Азъ съмъ твърдѣ убѣденъ, че врѣмето не е вече далечъ, когато ще се отдава голѣмо значение

на ползата отъ стенографията; и съ това да се побърза, считамъ го за длъжностъ на всѣкий честенъ и разумно мислящъ чловѣкъ.

J. Z. Wéry.

Парижъ, 16 септемврий 1893 г.

Като отговарямъ на Вашето уважаемо запитване, имамъ честта да Ви искажа своето мнение върху бжджцето на стенографията. Стенографията е прѣдзначена често пѣти да замѣсти обикновенното писмо, а особено отъ като се въведе пишущата машина. Лесно може да се прѣдвижда, че всичкитѣ по-голѣми търговски кжщи, въ които врѣмето е пара, ще изискватъ отъ тѣнитѣ служащи, да познаватъ стенографията и да могатъ въ допълнение на това практически да работятъ съ пишущата машина. На търговското съсловие отъ всичкитѣ цивилизовани народи има да благодари стенографията, че се счита като необходимо нужно писмо и че влиза въ общо употрѣбление.

Eugène Drouet.

Пловдивъ, 9 септемврий 1893 г.

Вий желаете да узнаете и моето мнение върху бжджцето на стенографията. Съ удоволствие Ви го съобщавамъ въ кратцѣ. Постоянно ще има три категории хора: първо такива, които никакъ не знаятъ да пишжтъ (безграмотни); второ такива, които пишжтъ само съ обикновено писмо (на една или повече азбуки); трето такива, които стенографиратъ (по една или по-вече системи).

Числото на безграмотнитѣ (такива отъ първата категория) ще се намалява въ тая пропорция, въ каквата напрѣдва образованието между по-долнитѣ класи на народа; и естествено въ сжщий размѣръ ще расте числото на тия, които принадлежатъ къмъ втората категория. Отъ нея все по-вече и по-вече ще се набиратъ въ третата категория; при този наборъ разбира се, че не ще бжде всѣкий „годенъ“. Колкото е по-практическа една система, толкова по-вече послѣдователи ще брои, безъ да се вземжтъ при това подъ внимание нѣкакви национални прищевки.

Нашия вѣкъ се стрѣми къмъ практически и матерални нѣща и обича да отбѣгва отъ „сивитѣ“ теории, напуска спекулативната областъ и се облага върху емпириката, прѣдпочита матералното и полѣзното отъ идеалното и хубавото. Това за жалостъ е така! Стенографията безъ съмнение служи за практически цѣли, като ни помогва да спестяваме врѣме и пространство. Нейнитѣ правила се основаватъ върху опитността, тя е полѣзна, и за това е съобразна съ тѣй

наречений „духъ на врѣмето“. А каквото отговара на него, това продължава да живѣе съ него заедно и то си има бѣдѣщето.

Слѣдователно, колкото по-вече се разрежда първата категория, толкова по-вече се пълни втората, и естествено ще расте и числото на ония, които принадлежатъ къмъ третата категория (стенографитѣ).

По това съображение, всеобщий напрѣдѣкъ, споредъ мене, осигурява на стенографията едно красиво бѣдѣще.

А. Безеншекъ.

Берлинъ, 19 октоврий 1893 г.

На стенографията принадлежи бѣдѣщето, нѣ като парламентарна стенография, защото за тая цѣль би могли още да се изнамѣржатъ съответствующи машини; ами тя си има бѣдѣщето като услужлива спомагателка за всеѣкиго при писменнитѣ му работи. До гдѣто стенографическитѣ системи сѣ придружени съ натискание и ненадискание перото при основнитѣ чѣрти, сирѣчь съ различия, каквито пишущий не може точно да направи, до тогазъ стенографията не ще може да стане общо достѣпна. Нѣ щомъ тя се освободи отъ всички излишни правила и се даде възможността на ржката, естествено да се движи, както го виждаме въ историческото писмо и въ нѣкои стенографически системи, тогазъ стенографията лесно ще влезе все въ по-широкъ кръгъ между народа и ще принесе всеѣкому най-голѣма полза. Препирнитѣ върху системитѣ могатъ само да забавятъ този напрѣдѣкъ, нѣ не могатъ трайно да му прѣпятствувать.

Matschenz.

Шпандау, 10 септемврий 1893 г.

На драго сърдце изпълнявамъ Вашето желание. Бързописанието се развива въ днешнитѣ врѣмена твърдѣ живо, и областта, гдѣто се употрѣбява, отъ день на день става по-голѣма, а при туй то не е достигнѣло още границитѣ, до които трѣбва да достигне. Въ едно близко бѣдѣще сигурно е, че ще обема всичкитѣ писменни съобщения и ще замѣсти напълно обикновенното писмо, което ще се употрѣбява за документи и за печатъ нѣ мѣкой извѣстни форми, а бързописанието ще обема всичкитѣ други писменни съобщения. Най-много ще служи за забѣлѣзване на произнесенитѣ думи. До нейде ще дотѣкмѣватъ съ стенографията тоже и пишущитѣ машини; нѣ това само до нейде, защото пишущитѣ машини не могатъ всекога да се намиратъ така при ржка както писалката; а отъ друга страна машината не може още да се надпрѣварва съ стенографията въ нейното най-високо значение.

F. Kounovski.

Лондонъ, 30 септември 1893.

Като отговарямъ на Вашето запитване, нѣмамъ прѣдъ видъ никоя опрѣдѣлена система, нѣ говоря за стенографията въобще. Прѣди всичко трѣбва да Ви съобщя, че азъ правя голѣма разлика между бързописание и рѣчно писание. Рѣчното писание считамъ за пълненъ изразъ на звука — фонетически или конвенционално; а подъ бързописанието си прѣдставлямъ единъ непълненъ изразъ на звука, тъй като трѣбва, да се жертвува за бързината една частъ отъ него. Че се намира това различаване въ самото естество на нѣщата, това излиза отъ обстоятелството, че никоя система не може да прѣдаде рѣчта съ достатъчна точностъ, а обикновенното писмо, ако се съкрати, е съвѣкъ безполѣзно. Обикновенното писмо не може да се счита като старо-модно и педантично, нѣ то е продуктъ на много вѣкове и е даже пълненъ изразъ на говора. За това бързото писмо и рѣчното писмо трѣбва всѣки пжтъ да се различаватъ, както прилича: тѣ сѣ двѣ нѣща, а едно срѣдно пропорционално помежду имъ щѣше да е безполѣзно.

Както стоятъ работитѣ днесъ, не ми е лесно да искажж едно ясно мнение върху бѣдѣщето на стенографията. Азъ мисля, чеможе да се утвърждава, че никоя система и никой методъ нѣма да стане всеобщъ. Единия прѣдпочита едната система, другия-другата . . . Да принудимъ всичкитѣ лица, които желаятъ да учятъ бързописанието, да се занимаватъ само съ една система, то би имало за слѣдствие много излѣгвания. Отъ това се вижда, че не само ще съществуватъ разни системи, нѣ даже че трѣбва да съществуватъ много такива. Въ това отношение, както и въ политическото и социалното, трѣбва всѣки пжтъ да владѣе п) възможности голѣма свобода на избора и на дѣйствиата.

Alfred James.

Парижъ, 20 септември 1893 г.

Бързамъ да отговоря на Вашето писмо, съ което ми дадохте честта, да искажж мнението си относително до бѣдѣщето на стенографията. Азъ принадлежж къмъ ония, които прѣдполагатъ, че въ бѣдѣщето стенографията ще се употрѣбява за всичкитѣ форми на индивидуалнитѣ и социалнитѣ работи. Още прѣди кратко врѣме употрѣбяхж стенографията въ Франция само за забѣлѣзване на съдебнитѣ и парламентарнитѣ дебати; а едвамъ има нѣколко години, отъ какъ тя захвана да служи за търговски кореспонденции. Различни щастливи опити се направихж тоже по учебната частъ, и именно въ това отношение стенографията има блѣскаво бѣдѣще;

нейната педагогическа полза е безкрайна. Можемъ да вървимъ въ надеждитѣ още една крачка нататкъ и да прѣдвиждаме врѣмето, когато стенографията — едно кратко и бѣгло, лесно четливо и лесно подвижно писмо — ще отговаря по-добрѣ на катадневнитѣ изисквания на цивилизований животъ. Стенографията е просто логическа и лесна за изучаване и за писане.

Това е моето мнение върху бѣдѣщето на стенографията, което е сѣщо така безъ граници, както и моитѣ надѣжди. Нъ за да станѣтъ тѣ по-скоро на дѣло, мисля, че това събитие трѣбва бързо да се приготвява чрѣзъ енергическа пропаганда. Това го заслужава нашето искуство, защото то даде на чловѣческото общество вече много и голѣми услуги, и има прѣдзначението, да извърши за въ бѣдѣще още по-голѣми.

Armand Lelioux,

(Директоръ на стеногр. бюро въ Сената, прѣдседателъ на «Société des Sténographes Français» etc.)

O početku i razvitku stenografije u Hrvatskoj.

(Konac.)

Na prvi Magdićev stenografski rad, o kojem smo u prošlom broju govorili, osvrnuo se god. 1865. u programu osječke gimnazije Izidor Kršnjavi raspravicom «Nešto o našem brzopisu». Kršnjavi je u stenografiji učenik Vinkovićev, ali raspravu svoju napisao je samostalno kritički te u njoj iznio dobrih prijedloga, koji su djelomice već uvaženi, djelomice će se jošte morati uvažiti, ako se hrv. stenografija imade unaprediti. Dašto da imade i stvari, koje, da se prihvate, ne bi bile na korist stenografije. Značajno je, što je pisac u svojoj raspravi izrekao nadu, da će stenografija u nas «napokon riješiti veliko pitanje o ćirilici i latinici, nu sad (god. 1865.) tomu još nije vrijeme». — Od onoga vremena pa do danas prošlo je upravo 30 godina. Pa što misli pisac danas o svojoj nadi? — Ja držim, da, kad bi stenografija ovaj čas istisnula u nas obično pismo, Hrvati bi se i Srbi opet razlikovali i u stenografiji, ma da su jedan i drugi poprimili Gabelsbergerov sustav. Neka samo danas Hrvat napiše Magdićevom stenografijom primjerice ovu izreku: «u grmu leži zec», pa neka mi Srbin stenograf pročita tu izreku, ako je kadar. Eto kako smo kod jednoga jezika lijepo složni

u stenografiji, koja bi napokon imala riješiti veliko pitanje o ćirilici i latinici! —

Pošto se pisac kako i treba stavio u pravopisu na fonetsko stajnošte, zabacuje *ć* u stenografiji i razložito pobija Magdićev znak za *ć*, koji je on (Magdić) tek god. 1891. napustio, zamijeniv ga drugim, koji se međutim niti Miholiću ne čini «mnogo zgodnijim». Pisac je ovoga članka, ocjenjujući god. 1881. Magdićevu stenografiju u II. izdanju, bio također a i danas je jošte protivnik *ć*-a u hrv. stenografiji, o kojem se samo akademički daje raspravljati, ali koji nema upravo nikakove praktične svrhe. I Miholić govori o *ć*-u u «Stenografu» II. p. 75. samo s teoretičkog gledišta kad kaže: «Ali ako se držimo temeljnoga načela, da za svaki posebni glas valja imati i posebni znak, onda bar u teoriji, bez obzira na praksu, moramo razlikovati *č* od *ć* i u pismu, kad ih već razlikujemo u govoru». Ne mogu se uzdržati, a da gospodi teoretičarima ne prebacim ovdje krupnu nedosljednost. — Kao što se razlikuje u izgovoru *č* od *ć*, isto se tako razlikuje u izgovoru i palatalno *dj* (= *gj*) od *dž*. Tako barem uči gramatika. Pa dok vi teoretičari imate poseban znak i za *č* i za *ć*, za *dj* (= *gj*) i *dž* imate samo jedan znak i u teoriji i u praksi! — Je li to dosljedno? —

Dobre primjedbe činio je pisac glede glasa *h*, *tc*, *de*, *tč* i *dč*; nadalje znaka za *f*, *nj* i *v* (na koncu), glede simbolizovanja vokala *u* na početku riječi, za sufixs *-ati* i za konzonanciju *mn*. Nešto je od toga već prihvaćeno, a dobro bi bilo, da se uvažilo i ostalo.

Kao što u njemačkoj Gabelsbergerovoj stenografskoj literaturi postoji jur dulje vremena t. zv. «z-Frage», tako je i u hrvatskoj stenografiji znak za *e* od prvoga početka sve do najnovijega vremena nestalan, tako da je Magdić prije četiri godine izumio sasvim nov znak za *e*, koji mi se čini dosta zgodan. Kako je poznato, Njemci imadu za *z* još uvijek tri znaka. Vinković je za hrvatsku stenografiju predlagao njemački t. zv. početni *z*, Magdić se u svom «Prilagodjenju» poveo za Česima. Kršnjavi prihvaća početni *e*, ali primjećuje, da bi ga valjalo stisnuti u veličinu srednjega suglasnika i to poradi vokalizacije. Tako veli Kršnjavi među inim, da je simbolizovanje vokala *a* sredinom laglje. Po mom je mišljenju ta stvar individualna, a kao dokaz navodim, što je ove godine V. sastanak njemačkih stenografa Gabelsbergerova sistema u Beču po najnovijim monakovskim zaključcima simbolizovanje vokala *a* sredinom sasvim zabacio. I Miholiću moram ovdje nešto primjetiti. On naime misli, «da je dugo pisme stisnuto na srednje od dugoga kraće i već tim samim za stenografa vredniji». («Stenograf», II. p. 76.) Nu to ne stoji, jer bi prema tomu bio onaj stenografski sistem najvredniji, koji bi bio sastavljen od što više kraćih, po mogućnosti iz samih

malih i srednjih znakova. To je pako krivi nazor; na taj bi naime način stenografsko pismo postalo suviše sitno, a kao takovo ono bi silno umaralo. Baš u shodnom izmjenjivanju dugih, srednjih i malih pismena leži uzrok raznolikom gibanju ruke, a usljed toga ona se ne može tako brzo ukočit, kako bi se bez sumnje ukočila, da joj se je neprestance kretati u prostoru srednjih ili čak malih pismena. Nu dosta o tom, jer me čekaju još druge stvari.

Mora se reći, da je Kršnjavijeva ocjena Magdićeva «Prilagodjenja» unapredila razvoj hrvatske stenografije. Dokaz je tomu prva hrvatska naučna stenografska knjiga Magdićeva od god. 1871. pod naslovom: «Stenografija Hrvatska polag sustava Gabelsbergerova». Ako se to djelo ispoređi s onim od godine 1864., opaža se na prvi mah golemi napredak, ma da je ono prvo djelo tek programska radnja a ovo drugo naučna knjiga. Učevno je gradivo u njoj raspoređeno sasvim sustavno, pa se zato i predmet sam daje lako kao lijepa i skladna cjelina pregledati. Nepostojanosti, koje imade u «Prilagodjenju», ovdje je nestalo, ovisnost o njemačkoj stenografiji manja jest, osobna samostalnost i sličnost s tjesnopisom českim veća. Pravila su upotpunjena i protumačena kratko i jasno te potkrepljena udesnim primjerima, kojih imade veliko obilje uz ine vježbe i štiva. Autografija lijepo se izmjenjuje s tipografijom, t. j. stenogram se nalazi u tekstu (kao i kod Faulmannovih «Stenografische Unterrichtsbriefe» od god. 1884.). Sve su to u didaktičnom pogledu velike vrline, od kojih je pisac deset godina kasnije u drugom izdanju žalibože u mnogom odustao, ali se u ovogodišnjem trećem izdanju na sreću opet povratio.

Od godine 1874.—1879. javni je rād na hrvatskom stenografskom polju isključivo Bezenšekov: on je pet godina predavao stenografiju u kr. vel. gimnaziji zagrebačkoj, a tri je godine (1876.—1879.) izdavao u Zagrebu prvi stručni list «Jugoslavenski Stenograf».

Kao učitelj stenografije Bezenšek je u Hrvatskoj polučio tako krasan uspjeh, da mu to i njegovi protivnici apsolutno priznati moraju. Njegova je zasluga, što je Hrvatska dobila prvi stenografski podmladak, koji se baš sada nalazi u naponu tvorisnage na cijeloj liniji. On je uzgojio hrvatskomu sveučilištu učitelja stenografije, predsjednik ispitnoga stenografskoga povjerenstva jest Bezenšekov učenik, njegovih učenika nalazimo u saborskom stenografskom birou u Zagrebu i Zadru, u hrvatskom stenografskom društvu i po hrvatskim gimnazijama kao učitelje stenografije. Ele, kao što u Bugarskoj isto tako i u Hrvatskoj prvi i radini stenografski podmladak potiče od Bezenšeka. — Sve je to pako polučio najviše time, što je kao učitelj umio potaći i uzdržati u učenicima najživlji mar za stenografiju, što je prvi i ponajglavniji

zahtjev didaktike. — O svojim stenografskim tečajima u kr. vel. gimnaziji zagrebačkoj u petgodištu (od 187^{4/5}—187^{8/9}) izdao je on o svom trošku štampano potanko izvješće s raspravom: «O rimskom brzopisu i njegovu uplivu na razvoj novije stenografije».

Kao što je Bezenšek bio maran i vanredno pobudljiv učitelj stenografije, isto je tako bio odvažan i požrtvovan izdavač i urednik «Jugoslavenskoga Stenografa». On je kao sveučilišni slušatelj, — dakle kao čovjek nesamostalan — a u materijalnom pogledu gotovo goloruk, sa svojim žuljevima pokrenuo na slavenskom jugu list, koji je ledinu orao, a nije imao nikake novčane subvencije niti je imao stručnih suradnika. U takim prilikama list je u materijalnom pogledu morao svršiti deficitom. Ali on ga je ipak izdavao u Zagrebu do svog odlaska u Bugarsku, a zatim ondje nastavio i š njim učinio taku propagandu za stenografiju među Hrvatima, Slovencima i Bugarima, kake ne bijaše ni prije ni kasnije. — Kad je godine 1876. u mjesecu siječnju izašao u novinama poziv na naručbu toga lista, piscu je ovih članaka visjela puška o ramenu. On si je list naručio i od 20. veljače 1876., kad mu je došao prvi broj na ruke, pa do danas on je gorljiv pristaša stenografije, i kano takav uči već sedamnaestu godinu stenografiju na gimnaziji. — Ja ističem sve to kao Bezenšekovu zaslugu, jer vidim, da se je u novije vrijeme pokrenula protiv njega neka omalovažujuća akcija; ne govorim li istine, neka mi se to javno dokaže. Ja ću dočekati svakoga.

Kako je pako u ono vrijeme bilo izdavanje stenografskog lista pojedincu bez ikake pomoći teško, to će svatko rado vjerovati, ako pomisli, da «Hrvatsko stenografsko društvo u Zagrebu» 12 godina poslije Bezenškova odlaska u Bugarsku uz vladinu novčanu potporu i preporuku s velikom mukom i nategom uz neuredan izlazak izdaje tek četvrti godišnjak svoga glasila «Stenograf», akoprem samo društvo jur 13 godina postoji. —

Bezenšekov stenografski rad ide za tim: *a)* da se što više približimo Česima; *b)* da bude medju slavenskim plemenima na jugu u stenografiji što veće jedinstvo.

Približavanju Česima u stenografiji ne može biti razložitog prigovora, jer Česi imadu medju svim Slavenima najstariju in najsavršeniju stenografiju. Čeh je Heger i njemačkoj stenografiji u Austriji utirao put, tako da ga je sam Gabelsberger nazvao svojim apoštolom; Čeh je Heger prvi radio na slavenskoj stenografiji. Česi su stajali kod poroda srpske stenografije, Česi su bili Mentorom i Magdiću kod njegova rada, u kojem im se on sve više približivao. Ako to i Bezenšek čini, onda on samo nastavlja započeti proces, koji je dosele hrvatskoj stenografiji samo koristio, pa joj jamačno ni u buduće škoditi neće. Česi su ko-

načno uspješno i blagotvorno uplivali na razvoj stenografije i kod ostalih Slavena, pa će po mom mnijenju i u drugim granama kulturnoga rada još dugo biti svim Slavenima najbolji i najpouzdaniji stjegonoše.

Ali se je prigovaralo Bezenšekovoj težnji za jedinstvom u stenografiji medju slavenskim plemenima na jugu, pa se moram i ja na to osvrnuti. Nastojat ću, da budem što kraći i jasniji.

Po mom je mnijenju ta težnja opravdana, jer je korisna i moguća. Dakako da to jedinstvo ne valja shvatiti ad verbum niti već sada apsolutnim, dok mu se još protive opstojeće dijalektološke diferencije pojedinih narječja. Ali bi to jedinstvo moralo biti već sada apsolutno ondje, gdje je to moguće, a baš toga nema. A da imade u slavenskim narječjima na jugu srodnosti više nego li razlike, tko može o tom samo časak sumnjati. Tà sam ih Jagić drži za jednu grupu. Ja pače tvrdim, da je medju nama jedinstvo u stenografiji moguće i ondje, gdje bi čovjek mislio, da se moramo razilaziti. Evo zato primjera: Poznato je, da su zamjenice u stenografiji većinom kao sigle pokraćene; zar se nebi n. pr. hrv. i srpski demonstr. *taj*, slov. *ta* mogao kratiti sa *a* u visini? I Hrvati i Srbi i Slovenci bili bi u tom složni i jedni, dočim su sada nesložni. Ili zar se mi ne možemo složiti u pokrati recimo zamjenica *ja* i *jaz*, *njezin* i *njen*, *svaki* i *vsaki*, *koji* i *ki* itd. Na takav način treba da tražimo medju sobom dodirne tačke, gdje je samo moguće, a ne da idemo svaki svojim putem kao rakova djeca. — Ili zar imade biti hrvatska stenografija Srbinu i Slovencu i vice versa — Hekuba? — Manimo se već jednom separatizma svagdje, pa i u — stenografiji! A to će biti, ako se ne budemo bez apsolutne nužde razilazili već u *alfabetu*, ako budemo složni u temeljnim načelima *vokalizacije* i *konzonancije*, ako budemo u *siglama* i *pokratama* pazili na ono, što nas ujedinjuje, a ne na ono, što nas dijeli i rastavlja. Ne treba jedinstvo shvaćati tako apsurdno, da slov. riječi: «*resnica, revež, številka, priča, hlev*» Hrvat i Srbin čita: «*istina, siromah, broj, sojedok, staja*» i obratno; već ga treba shvaćati tako, da će hrv. riječi: *zec, janjac, vožnja, zrcatežnja* kao takove moći pročitati i Slovenac i Srbin, a to, kako danas stvari stoje, nije apsolutno moguće. — A sada mi, molim vas, nadjite razborita čovjeka pod suncem, koji će tu našu divergenciju odobriti! —

Nema druge, već nam valja nastojati o što većem jedinstvu u stenografiji. U staro se doba gojila plemenska osobnost, ali se to individualizovanje i diferenciranje na duševnom polju nije pokazalo plodnim, pa su s toga duševni umnici kod svih slavenskih plemena u našem vijeku udarili upravo protivnim pravcem. Oni su radije tražili i isticali ono, što ta plemena ujedinjuje i što ih jača, nego li ono, što ih dijeli

i slabi. Jer treba priznati, da ono, što nas dijeli, nije poraslo iz našega bića, već su nam to nametnule druge nezgode i neprilike; što nas pako ujedinjuje, to je dijelak našega bića. Ovo valja njegovati i gajiti, ono trijebiti i ništiti. To je bila i temeljna ideja ilirske dobe i umnog osnivača jugoslavenske akademije; a da je ta misao bila zdrava, najljepši je dokaz lijepo cvjetanje naše današnje posvjete. Razrječja medju Hrvatima i Srbima u knjizi nesta, a na njihovo mjesto stupio je jedinstveni narodni jezik. Taj će se proces organski ma i po malo razvijati i dalje. Sam Rački vjeruje u budućnost književnosti jugoslavenske s hrvatsko-srpskim jezikom, koji će napokon primiti i Slovenci i Bugari. Što više, Rački bi rado vjerovao u to jedinstvo i u prošlosti, pa zato misli, da bi se hrvatski i srpski spomenici imali zajedno izdavati kronologičkim redom. Za Jagića već sam spomenuo, da on narječja južnih Slavena drži za jednu grupu, a spomenuo sam i to i naveo nepobitni dokaz, da se slovenački jezik u svom sukcesivnom organskom razvoju sve to više približuje hrvatskomu. A sada pitam, kako se naprama tim pojavima razvija u nas stenografija? — Odgovorite na to, vi tjesnogrudni plemenski slijepci, koji znate samo onako naprečac ustvrditi, da je Bezenšek «prema svojoj potrebi nagrdio i iskrivio jezik hrvatski i slovenski», koji medjutim nikada ni proučavali niste. Ako Bezenšek nije pisao odmah lijepom i čistom hrvaštinom, to ima svoj razlog u tom, što je on odma, čim je došao iz Slovenije u Hrvatsku, počeo izdavati list, pa je sasvim naravski, da jezika još nije mogao imati potpuno u svojoj vlasti. Gotovo je pako smiješno, ako Miholić kaže Bezenšek, da je on «nagrdio i iskrivio slovenski jezik!» —

Godine 1879. ostavi Bezenšek Hrvatsku, jer ga je ministar Načović u ime bugarske vlade pozvao u Bugarsku, kojemu se pozivu on i odazvao.

Deset godina iza prvoga izdanja doživi Magdićeva «Stenografija Hrvatska» drugo izdanje, koje je u «Hrvatskom učitelju» ocijenio pisac ovih redaka. Ako se pomisli, da svaki stručnjak u jednom deceniju mora postati u svojoj struci iskustvom bogatiji a naukom napredniji, te mu i djelo nakon toga vremena ima biti tako, onda treba priznati, da Magdićevo drugo izdanje nije mnogo bolje od prvoga, dapače u nekim je stvarima upravo zaostalo za prvim izdanjem. Ni približno ne može se ovdje govoriti o takom napredku, kako ga vidjesmo u prvom izdanju naprama «Prilagodjenju» od god. 1864. — ma da je ovo, kako već rekoh, tek programska radnja bila, a ono naučna knjiga, — ili kakav je učinjen u trećem izdanju, koje je izašlo ove godine, naprama drugome od god. 1881. Za drugo izdanje Magdićeve «Stenografije

Hrvatske» može se reći, da ga je rodila neodoljiva želja odlučne reakcije naprama neposredno prethodnom petgodišnjem radu Bezenšekovom. Tako eto nastala u hrvatskoj stenografiji mala razroznost, jer se neki stenografi povedoše za Magdićem, drugi za Bezenšekom. Da se uzdrži nužno jedinstvo, ustrojilo se je god. 1882. «Hrvatsko stenografsko društvo u Zagrebu», koje žalibože punih devet godina nije pokazalo ni najmanjega znaka života. Iza ovoga vremena postavilo se pako svojim radom isključivo na Magdićevo stanovište, dočim po mom skromnom mnijenju ne bi bilo s gorega, da je nastojalo, da se one male opreke nekako izmire. Od god. 1891. izdaje ovo društvo svoje glasilo pod imenom «Stenograf», od kojega sada izlazi četvrto godišće.

Konačno valja priznati, da je u novije vrijeme hrvatska vlada pod predstojnikom presvj. gosp. drom. J. Kršnjavijem u svom djelokrugu vanredno mnogo učinila za napredak stenografije: ona je imenovala učitelja stenografije na sveučilištu, uvela stenografiju kao fakultativan predmet u srednje škole, izdala naučnu osnovu i pravilnik za polaganje ispita iz stenografije, postavila ispitno povjerenstvo za učitelje stenografije, izdala svojim troškom i nakladom naučnu knjigu i podupirala stručni list «Stenograf». Tim je ona učinila sve, što je nužno za normalan, sistematičan, jedinstven i uspješan razvoj i napredak hrvatske stenografije. Nu da se bude ona i nadalje usavršivala, zato bit će od potrebe, da se pojedina pitanja, tičuća se sustava, budu živo u javnosti pretresala, pa da onda stručnjaci ili pako društvo samo zaključi eventualne promjene, kojih će se imati svi držati. Inače bit ćemo odsudjeni na stagnaciju.

Godine 1894. izašla je «Hrvatska Stenografija» po sustavu Gabelsbergerovu od Stanka Miholića. Ovo je djelo kritika i Dragičeva i Plivelićeva označila manje uspjelim; bolja je Magdićeva «Hrvatska stenografija», koja je ove godine izašla troškom i nakladom kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade i o kojoj ćemo još posebice govoriti.

Ne rado zaključujem ovaj članak, jer mi je u peru ostalo još mnogo toga, što bi rado istaknuo — osobito o nekim detaljima. — Ali pošto se tečaj lista primaknuo svomu koncu, a ne bi bilo umjesno, da članak segne i u drugi godišnjak, morao sam ga zaključiti. U glavnom držim, da sam kazao sve, te si čitatelj može stvoriti ne samo sliku o početku i razvitku stenografije u Hrvatskoj, nego i u drugim nekim mislima i idejama, koje su po mom mnijenju u savezu s tim predmetom. Bude li tko zaželio, da se o kojoj stvari zapodjene daljni razgovor, mene će naći uvijek spremna.

ff.

Stenografija v Rusiji.

(Spisal prof. dr. Zeibig.)

Prvi pokus sestaviti rusko stenografijo napravil je neki Henri v Moskvi l. 1792. s svojo «tahigrafijo». Leta 1806. in 1809. izdal je Godefroys «okigrafijo» (po Blancu), l. 1820. Korff «grafodromijo» (po Astieru), potem l. 1844/5. neki anonimen pisatelj «stenografijo»; a vse te izdaje so bile brez uspeha, tako rekoč kurioznosti, o katerih se je malokaj čulo. Važnejši je bil pokus Hegerjev, prirediti Gabelsbergerjev sestav za ruski jezik. A Ivaninu gre zasluga, da je javno mnenje v Rusiji z vspedom na stenografijo obrnil, in to l. 1858. s svojim delom; «O stenografiji ali brzopisu in nja priredbi za ruski jezik». Ivanin govori — kot izjema od drugih izumiteljev stenografskih sestavov — z veliko skromnostjo o svojem izumu. On nikakor ne misli, da bi bil s tim delom v stenografiji dovršenost dosegel; pripoveduje, da je že l. 1833. sestavil stenografijo za svoj materin jezik ter ž njo bilježil učena predavanja. Te studije in te vaje je on delal v svojih starih letih, kar mu je bilo dokaj trudno; a vendar se je prepričal, da se more po pridobitej spretnosti z njegovim sestavom šest do sedemkrat brže pisati, kakor pa z navadnim pismom, torej da se more vsako predavanje bilježiti. Ivanin tudi dokazuje v omenjenem delu, da je stenografija v sedajnosti neobhodno potrebna ter pretresuje že vprašanje o stenografskih črkah.

Skoraj potem (okolo l. 1860.), začeli so v Rusiji o reformah pravosodja snovati. Nekoliko ruskih pravnikov došlo je v ta namen na Nemško v Draždane izučevat ustrojstva pravosodnih oblasti in sodno praktiko, kakor tudi zakonodateljstvo. Med njimi bil je državni svetnik baron Tornauw, kateri je znan v pravniškem svetu po svojem izvrstnem delu o mohamedanskem pravu. Imel sem srečo upoznati se ž njim po svojem prijatelju dr. Häntsche-ju; in v njem kakor v meni se je vzbudila želja, ko se je zanimanje za stenografijo v Rusiji že začelo, da bi priredila Gabelsbergerjev sestav za ruski jezik, posebno ker so začeli v Rusiji ceniti važnost naše umetnosti za pravosodno stroko. To je bilo l. 1863. Lotila sva se resno tega dela.

Jeden članek, katerega sem istega leta v prvem zvezku «Ruske Revue-je» o stenografiji v Rusiji obelodanil, dal je precej povoda za polemiko z nekim pristašem Stolzejevega sestava — Hartwigom, kateri se je nalašč, da bi večo senzacijo obudil, podpisal s poruščenim imenom Tverdevatov. Ta je bil protivnik vsakega iz Francije ali Nemčije donešenega brzopisa ter je bil tega mnenja, da se mora za ruski jezik kaj izvirnega narediti. Ob jednim pa je omenjal, da se že prireja poseben

sestav, osnovan na zakonih ruske slovnice, kateri se obzira na obča načela brzopisa, kakoršni se nahajajo v najboljših tujih sestavih. Hvalil je Hartwig posebno Stolzejev sestav, ter s tim javno pokazal, kakšen namen ima. Med tem sta tudi Paulson in Messer Stolzejevo stenografijo na ruski preložila. Za njeno razširjevanje je jako mnogo žrtvoval Dluski, najbolj nadarjeni ruski Stolzejanec; vendar s svojimi napori, po tem kar vemo o razširjenju in uporabi Stolzejevega brzopisa v Rusiji, nij dosegel pričakovanega uspeha. Prevod Tornauwov, kateri se — mimohodom rečeno — glede znakov strogo drži izvirnega sestava, se je precej rabil v Rusiji za bilježenje predavanj in sodnijskih razprav. Kot vrle učitelje in propagandiste imenujem sledeče: Ustinov v Harkovu in Temnikov v Odesi; kot odlični praktiki so znani: Goršenjev, Tulinov, Levič in Markus, kakor tudi gospodične: Serdukova, Krilova in Romanova. Baron Tornauw, rabil je v širjem razmeru Gabelsbergerjevo stenografijo po lastnem prevodu pri svojih pravniških studijih.

Med tem je priredil tudi Olhin naš sestav za svoj materin jezik. Ob svojem času je on prosil kr. stenografski zavod v Draždanih za oceno istega dela. Da se tej prošnji nij ustreglo, izvedel sem pozneje iz nekega Olhinovega pisma. Tudi njegov prenos nij bil brezuspešen. Ker govorimo tukaj o prevodih Gabelsbergerjeve stenografije, naj še omenimo zaradi natančnosti, da mi je tudi naš tovariš Wahltuch, kateri živi v Manchesteru, pred nekim časom doposlal svoj načrt priredbe našega sestava za ruski jezik; a neki drug Gabelsbergerjevec iz Rige je izročil ruskej vladi podoben načrt, katerega mi je dalo v presojo tukajšnje rusko poslaništvo.

V novejem času izišli ste v Rusiji dve knjigi o stenografiji: «Samoučitelj ruskega brzopisa, sestavil V. J. Krivoš. (Petrograd 1883. Izdal baron A. O. Tiesenhausen). Ta nova učna knjiga sama po sebi je dokaz simpatije, katera vlada v drugih slavjanskih deželah, kakor tudi v Rusiji za Gabelsbergerjev izum, ter kot tako jo radostno pozdravljam. Kakor govori skoraj vsak pisatelj večje učne knjige o stenografiji v predgovoru o njenej koristi v javnem in zasebnem življenju, isto piše tudi Krivoš na prvih desetih straneh svoje knjige, ter ocenjuje razne sestave te umetnosti, a posebno Gabelsbergerjev. Pri svojem prevodu omenjenega sestava vzel si je Krivoš — in to s polnim pravom — za vzor «Тѣснописъ чeský», kateri prevod našega sestava se je že često v praksi jako dobro obnesel. Torej je ta ruski stenograf posnemal primer onih strokovnjakov, ki so priredili Gabelsbergerjev brzopis za jezik polski, srbski, slovenski, bolgarski itd.

O podrobnostih Krivoševega prevoda ne mislimo tukaj pisati; — natančno ga je ocenilo pero strokovnjaka v poslednjem tečaju «Тѣсно-

pisnih listov». Samo moramo grajati slabo avtografijo stenografičnega oddelka.

Pred kratkim je izišla še jedna učna knjiga o ruskej stenografiji od gore omenjenega stenografa Goršenjeva, a druga nova se pripravlja za izdajo v Petrogradu od nekega profesorja.

Službeno se dandanes stenografira v Rusiji pri carskem senatu, pri civilnej najvišej sodnji (kasaciji) in pri drugih sodnijah v Petrogradu, kakor tudi pri raznih sodnijah v gubernijah, pri magistratu v Odesi itd. Z obzirom na uporabo stenografije pri sodnijah je torej Rusija Nemčijo nadkrilila, a drugače se tam stenografija seveda še ne rabi v tako širokem razmeru, kakor je to mogoče samo v ustavnih državah.

Стенографија у Србији.

У првом броју овога цењеног листа било је речи о стенографији у Србији. И онда смо још рекли горку истину, да ова лепа и корисна вештина писања не напредује у Србији како би требало и могло да буде, и ако је за њу познато у Србији већ одавно. У народној скупштини у Србији појавио се и радио први стенограф Србин још 1870 године, а отада је већ 25 година! Да је се срећом радило како треба, Србија би данас требала да има неколико стенографских дружина, свој стенографски лист, своју стенографску књижевност и — школе за стенографију. А она од свега тога ништа нема!

Ова немилa појава наложила нам је дужност, да данас понова узмемо реч о стенографији у Србији, и — у колико можемо — да покажемо узроке њенога слабога развијања у времену, када се цел остали образовани свет од Мадрита до далеког Јапона за њу све већма интересује. У исто време држимо, да ћемо испунити само једну дужност, ако апелујемо најозбиљније на све стенографе у Србији, да се прену на рад и да нашу стенографију уздигну до развијености и висине, на којој треба да је и у нас ова толико корисна и благодарна вештина писања.

Погледом на друге земље и народе морамо рећи, да је стенографија у Србији лоше среће била. Да би то потврдили и доказали, не треба нам ићи далеко, не треба нам указивати на снажније и просвећеније земље и државе. Погледајмо само на Бугарску, ту најновију балканску државу, како је она прихватила и неговала стенографију. У њу је дошла стенографија тек при крају 1879 године заједно са

њеним вреним обожаоцем г. проф. А. Безеншком; па куд и камо је стенографија у Бугарској данас распрострањенија, познатија и виђенија него у нас у Србији! Што су Бугари постигли за непуних 15 година, ми нисмо могли за 25.

Зашто? Казаћемо, ма и укратко. У Бугарској се стенографија дочекала и неговала радо као дете љубимче; а у нас се прихватила по потреби и неговала као пасторче. То не говоримо ми, већ то говоре и потврђују сама дела меродавних чињеница на једној и на другој страни: у Србији и у Бугарској. Ми ћемо се само потрудити да одмах и докажемо ово тврђење

У Србији немамо данас још ни 30 добро изучених и потпуње спремних стенографа за наставнички и практични рад на стенографији, и ако већ 25 година знамо за стенографију и по невољи овде още служимо се њоме. Прва школа српске стенографије у 1872/3 години потпомогнута је била од стране владе и одржана под њеним надзором, — али зато су и дан дањи ђаци из те школе по готову једини поуздани стенографи у Србији. Од тада истина донет је и закон, да се стенографија као необавезан предмет изучава у нашим гимназијама, али тај закон није извршен, веч је само кроз неколике године покушано извршење његово у гимназијама београдској и крагујевачкој и у реалци београдској. Данас пак, не знамо зашто, ако није из штедње, нема у Србији ниједног сталног наставника за стенографију, јер су још у прошлој години и једине две катедре у I београдској гимназији и у реалци преврнуте, а са ових је катедара годишње повећи број младића могао да се упозна с овом лепом и корисном вештином писања.

А шта видимо у Бугарској! Како је тамо гајена стенографија за минулих непуних 15 година, од када се тамо упознадоше са њом? У Бугарској држава не штеди на настави у стенографији. У свима већима градовима њеним учи се стенографија, и прошле године она је изучавана у свима њеним већим гимназијама. На њој раде наставници у Софији, Пловдиву, Трнову, Т. Пазарцику, Казанлику, Лому, Шумену, Сливену, Борисовграду и т. д. У Бугарској је прошле године учило стенографију 458 ученика, а ове године, како сазнајемо, биће их на 700. У Бугарској постоје поодавна већ два друштва стенографска. Бугарска је имала у Пловдиву 1892 год. изложбу и конгрес стенографски. Она има своју стенографску књижевност, која је и на међународним стенографским конгресима у Европи виђена и одликована. У Бугарској сем школе и развијена практика изазива стенографе на рад, јер тамо немају потребе за стенографијом само у народном представништву (сљбранье), као у Србији, већ се стенографишу

и радови општинских савета у већим градовима, претреси судски о значајнијим кривицама, не изузимајући ни оне у војним судовима; па и у комисијама стручним за израду закона употребљује се у Бугарској стенографисање, као што је било ту скоро приликом преустројства пореског система; а поред свега тога још и свака трговачка камера у Бугарској мора имати стенографа, коме се плаћа 1800 до 2400 лева годишње . . .

Ну да се манемо даљег упоређивања са Бугарском, па да се питамо о узроцима: зашто је у нас у Србији овакав опасан застој у напредовању и развићу стенографије? Јесмо ли у томе кривци једино ми стенографи? И — шта треба да радимо?

Морамо признати одмах, да нам је најтеже дати сигурна одговора на прво питање. Користи од стенографије тако су добро познате сваком нашем иоле интелигентнијем човеку, а нарочито нашим великошколцима, да нам је ваистину необјашњива појава, да се ђа и они тако мало интересују овом кориеном вештином, која би им многе часове њихова умна рада и њихових штудија могла да скрати. Осим тога стенографија није мање потребна и корисна ни научнику, ни адвокату, ни учитељу, ни чиновнику, ни војнику, ни трговцу, — јер она свима, који имају да пишу, јако олакшава послове. Али шта чини све то, кад у нас ипак нема раденика на пољу стенографије, и кад при свему томе што се знају све огромне користи, које стенографија пружа, није ни дан дањи лака ствар саставити добар и поуздан стенографски биро за послове у народној скупштини ни циљго ед 10 људи! Од куда то? Чини нам се, да ће први и главни узрок таквој појави бити у — нашој природи, у нашој навици. Ми смо, рекао бих, сувише склони томе да радимо по наложима. Због тога мислимо, да није успео ни покушај са стенографијом у нашим школама, што се оставило ученицима и сувише на вољу, да стенографију уче или не уче, јербо је предметъ необавезан. Стенографија је дакле примљена и у наше школе као — пасторче. Остављена је на милост и немилост самому учитељу, и што је најгоре — и самим ученицима.

Али није само школа и школска власт крива, што у Србији стенографија не напредује. По нашем мишљењу у том погледу су већи кривци сами наши стенографи. Ми ако немамо много, имамо бар десетину добро изучених стенографа. Па шта су они урадили за стенографију и њено напредовање у Србији? Колико је њих, што су о стенографији нашој што написали? Колико их је, што озбиљније прате кретање и напредовање стенографије у других народа? Зашто то и од куда то, да наши изучени стенографи сво своје знање стенографско у саме себе затрпавају? Ми знамо, да су свега двојица тројица стено-

графа од времена на време обучавали и обучили у нас стенографији, али већина „не сматра то за свој позив“! Ми знамо, да су изложбе стенографске виделе радове само двојице или и једнога нашег стенографа*). Ми знамо стенографа наших, који се само пред сазив нар. скупштине појављају са молбеницом, да уђу у скупштински биро стенографски. Немојте тако, браћо стенографи! Прените, прионите послу и радите, колико год можете, да оживите и унапредите стенографију нашу! — Да кажемо још, шта би требало да радимо те да стенографија у нас унапред пође, да буде виђенија и распрострањенија; ми се и опет морамо обратити свима друговима својим међу стенографима са предлозима, које смо некима од њих већ имали прилике да учинимо, али који — на жалост — још нису остварени.

Тако, браћо стенографи ерпски, ако хоћемо да стенографије у Србији одиета има и да она живи и развија се, а не само животари као сада, онда нам је на првом месту та дужност: да се што пре удружимо и заверимо на заједнички сложан рад на пољу ерпске стенографије у сталну „дружину ерпских стенографа“. Таква дружина прописала би правила, којима би био најтачније одређен круг рада нас свију. Та правила имали би смо да вршимо као закон, а она би сва једино на то била управљена, да у Србији стенографија задобије стална места пре свега у школи, а затим и у парламенту, и у суду, и у општини — у целом грађанству нашем. Ви знате сви моћ удружења. Ви знате, да таквих удружења има већ одавна у свима братским нам словенским земљама: у Чеха, у Словенаца, у Бугара, у Хрвата, у Пољака, — а да и непомињемо Немце, који су у прошлој години имали таквих удружења не мање од 783. — Кад будемо удружени, знаће се и за нас у целом свету, да радимо на унапређењу једне напредне и најсавршеније установе, — установе брзога писања. Кад будемо удружени и на озбиљном послу озбиљно виђени, можемо е правом очекивати, да ће нас у томе послу и сама државна власт снажно потпомоћи. Кад будемо уружени, лакше ћемо одговорити својој дужности и према стенографији и према отаџбини.

Лаза Поповић.

*) Писац овога чланка на Минхенској стенографској изложби 1890 г. одликован је за своје стенографске радове частном дипломом.

Стенографически новини. Stenografske viesti. Stenografske novine. Стенографске вести.

ОТЪ БЪЛГАРИЯ.

— Стенографията въ Македония прѣподавана е по нашата метода отъ г-нъ А. Петровъ, бивший учителъ въ Разлогъ отъ 1884—1888 год. Имало е всѣка година около 30 ученици. Сждий е научилъ стенографията въ 1882/3 год. на софийската гимназия. Сега е началникъ на станцията въ Кавичане. Желателно е, той да получи способенъ замѣстникъ въ Македония; особено се надѣваме, че ще се въведе стенографията въ Солунската бълг. гимназия, за да може веднажъ захванатото дѣло да успѣва и между нашитѣ бра-тия Македонци.

— Стенографическото бюро при народното събрание прѣвъ врѣмето на текущата сесия се състои отъ 19 души: 1 началникъ, 3 ревизори-стенографи, 9 редици или рулери и 6 бюро-стенографи. Засѣданията сж обыкновенно много дълги, нъ при всичко това бю-роту успѣва да изработва стенографиче-скитѣ протоколи въ най-късо врѣме. Въ идущий брой ще вложимъ подроб-ности.

— Въ засѣданията на търгов-ско-индустриалната камера въ София сж държани стенографически прото-коли отъ стенографитѣ: Хр. П. Кон-стантиновъ, Лука Малѣевъ, Тодоръ Гълъбовъ и Спиридонъ Велевъ. Въ сж-щата камера въ Пловдивъ стенографи-рахж: Тачевъ, Данчевъ, Чилингировъ и Клиячаровъ.

— Въ висшия учебенъ съвѣтъ, тоже се държахж стенографически про-токоли прѣвъ септемврийската му сесия.

— Въ Пловдивската окръжна постоянна комисия сж държани стено-графически протоколи прѣвъ миналата сесия отъ двама стенографи — ученици отъ VI класъ на гимназията „Алек-сандър I“ въ Пловдивъ.

— Студентското стенографи-ческо дружество при висшето училище въ София възобнови съ повата учебна година своята дѣятелность, като избра за прѣдседателъ г-нъ П. Възаровъ и за секретаръ г-нъ Минчевъ. Отъ устава на дружеството заслужватъ особено внимание чл. 5 и 6. Чл. 5 гласи: „Дру-жеството състои отъ членове редовни, спомагателни и почетни. Редовни чле-нове могатъ да бжджтъ всички, които сж запознати съ стенографията и вна-сятъ ежемѣсечно по 1 левъ. Спомага-телни членове сж ония, които подпо-магатъ дружеството съ книги или пари. Почетни членове могатъ да бж-джтъ ония стенографи, които сж при-несли заслуга на стенографията.“ — Чл. 6. „Всичкитѣ учрѣждения и частни лица, нуждающи се отъ стенографи, могатъ да се отнесжтъ до българското стенографическо дружество при ви-сшето училище въ София, стига само да внесжтъ 5 лева въ дружествената каса.“ — Желамъ най-добрь успѣхъ на дружеството, което брой между своитѣ членове твърдѣ способни и дѣ-ятелни стенографи — студенти.

IZ SLOVENSKIH DEŽEL.

— Na gimnaziji v Mariboru pred- naša letos stenografijo v prvem oddelku g. prof. Jerovšek, v drugem g. prof. dr. Schwaighofer. Prvi oddelek šteje 72 učenc- cev, a drugi 20. — Za privatni pouk v slovenski stenografiji se je oglasilo lepo število četrto- in petošolcev. Ti so si osno- vali «stenografski venček», v katerem se učé slovenske stenografije pod vodstvom sedmošolca Alojzija Potrča, kakor je bilo tudi lanskega šolskega leta. A letos je za- nimanje za stenografijo v krogih maribor- skih slovenskih dijakov še večje, ter upa- mo, da bode od leta do leta rastlo. Naj bi jih posnemali tudi dijaki po drugih srednjih šolah na Slovenskem. Stenografski

venček šteje letos 25 dijakov: 2 osmošolca, 6 sedmo-, 7 šesto-, 8 petošolcev in 2 četrtošolca.

— **Iz Ljubljane se nam piše, da se** tudi tam v dijaških krogih začenjajo zanimati za slovensko stenografijo. Oni dijaki, kateri so se učili nemške stenografije pri g. prof. Schellerju, poprijemajo se z veseljem potem slovenske stenografije. «Vaša „Slovenska stenografija“ — piše jeden izmed tamošnjih stenografov — nam povsem jako ugaja, ona je docela dovršena in nam Slovencem pač ne bo treba drugega sistema, kakor je Gabelsbergerjev, niti drugega prevoda kot je Vaš.»

— **Iz Novega mesta smo prejeli do-**

pis o stenografskih razmerah med tamošnjimi slovenskimi dijaki; a zaradi pomanjkanja prostora morali smo ga odložiti za prihodno številko.

IZ HRVATSKE.

— **Naš suradnik g. Slavo Dragić,** položio je izpit iz stenografije u Zagrebu i to s krasnim uspjehom. Čestitamo!

IZ SRBIJE.

— **Г. Лаза Поповић** позвао је г-ду српске стенографе на састанак у великој школи, 6 децембра о. г. у 9 часова пре подне, да се договоре о дружини српских стенографа.

Отъ странство. Iz stranoga svieta. Из страного света. Iz drugih dežel.

— Измежду 876 баварски офицери има 684 таква, които знаятъ да стенографирайтъ споредъ Габелсбергеровата система.

— Въ Виена се учреди дамско стенографическо дружество „Габелсбергеръ“, което брои вече сега надъ

100 членова. Курсовѣтъ на дружеството се посѣщаватъ отъ 250 дами.

— Будапещенскій градскій съвѣтъ е постановилъ, да се въведе Габелсбергеровата стенография въ всичкитѣ градски училища като незадължителенъ прѣдметъ.

Книжовность. Književnost. Книжевность. Književnost.

— Стенографическитѣ дневници на VIII обикновенно народно събрание, първа редовна сесия. Тѣ сж напечатани въ два обемисти тома, първиятъ отъ които съдържа протоколитѣ I—XXXI въ 102 печатни коли, на голѣма осмина, а вториятъ протоколитѣ XXXII—XLV въ 120 печатни коли. Къмъ втория томъ сж добавени въ 4-печатни коли: тържественното закриване сесията на събранието, списъкътъ на прѣдставителитѣ, списъкътъ на членоветѣ отъ бюрото, подробна таблица за внесенитѣ законопроекти и прѣдложения, гласуванитѣ закони, приетитѣ рѣшения и пр. При първъ още погледъ големината на

казанитѣ дневници всѣки ще разбере, какъвъ трудъ е положило стенографическото бюро за изработваннето имъ, колкото щателно, тъй и наврѣменно.

— Орпикирija Soumlaisessa Pikkikirjoituksesta, т. е. учебникъ по финската стенография отъ д-ръ Л. Неовиусъ. IV издание. Хелсингфорсъ. 73 стр. печатани и 29 стр. автографирани. — Това съчинение се отличава по чистъ печать и много хубаво разпрѣдѣление на материала. Д-ръ Неовиусъ, който е прѣложилъ Габелсбергеровата система на финскій евикъ, познава добръ и рускскій и полскскій евикъ. За това той и южнославинскитѣ евици

може да чете, та се интересува много и за нашия прѣводъ на Габелбергеревата стенографія, за който е написалъ въ бр. 9. на финскій стеногр. вѣстникъ «Pikakirjoituslehti» една хубава статія.

— Тѣснописнѣ Листы, теčaj XXIV, br. 1. имаю следече ѣланке: Тѣснописи чѣски на народописней разстави. Изучеванје. Друштвене вести. Чѣска читанка тѣснописна за средње шѣле. Objave. Bibliografija in literatura (Hrvatska stenografija). Zmes.

— «Pikakirjoituslehti» (stenografski list), ki izhaja v Helsingforsu v finskem jeziku po sestavu Gabelsbergerjevem v prevodu dr. Neoviusa, ima v br. 9 letošnjega VIII tečaja sledeče ѣланке: Kaj se more zahtevati od dobrega stenografskega sestava? — Ocena «Jugoslavjanskega stenografa i glasnika» pisana jako laskavo od dr. Neoviusa. — Razne novine. (Naslov našega lista v finskem prevodu se glasi: «Etelä slaavilainen pikakirjoittaja ja airut».)

LISTNICA UREDNIŠTVA.

— G. A. P. v M. in g. I. M. v Lj. Prav radi ustrezamo Vašej želji, da objavimo nekatera pravila o zlogotvornem *r* in nekoliko primerov.

Bolgarsko тѣрнѣ ali тѣрнѣ je isto kot slov. „trn“; tedaj se je zlogotvorno *r* razvilo od *ra* (*rě*) *ru*, odnosno *ръ*. Poluglasъ (*x*) je po izgovoru nekaj srednjega med *u* in *a*, zato mu je simbol nizka lega in jaka poteza. Med „kr“ in „krat“ je v stenografskem pismu ta razlika, da se v prvi besedi nadebeljeno *kr* piše pod črto, a v drugi isti nadebeljeni znak v navadni legi. Prosto *kr* pod črto bi se čitalo „krut“, a v navadni legi „kret“. (Druge primere glej na str. 72. stenografske priloge.) V naši šolski knjigi «Slovenska stenografija» to pravilo še ni bilo povedano, ter smo pisali n. pr.: gěrd, měrzel, měrčes itd., zjedinjujoč *rd*, *rz*, *rč* itd. v jedno sestavljeno konzonancijo. Tudi temu se ne more oporekati, saj se je poprej še v navadnem pismu pisalo „gerd“ itd. A novejši pisavi: „grd, mrzel, mrčes“, odgovarja gornje pravilo o zlogotvornem *r*. (Glej prilogo isto tam.) — Kar se pa tiče zlogov

id in *iv* v početku besedi, naj se *d* in *v* malko povzdigneta od osnovne vrste, da se pred nju ložeje postavi *i*, ter se tako razločujeta od *jed* in *jev*; a *ed* in *ev* imata pred sebo vodoravno črto t. j. znak za *e*, kateri se pred *v* povzdigne nad vrsto ter obrazuje v zvezi z njim oster ogel. (Glej prilogo str. 72.) Lastna imena: Ratej, Kociper, Krevl, Koprivšek, Mrkvička, Trstenjak, Grčar (Gerčar), se pišejo kakor je istotam na kraju označeno. „Pri“ si ima samoznak (siglo) samo kot predlog, a v besedi *kopriva* se mora pisati *pr* in *i* simbolizovati. Sploh se predlog *pri* ne sme zjediniti z nobenim predstoječim znakom, ker drugače bi se spremenil v *j*; n. pr.: „neprijatelj, doprinašam, zaprišegam, poprijemam, nepriznan“; morajo se *ne-*, *do-*, *za-*, *po-* oddeliti od *pri* ter pisati vsak za sebe (Glej prilogo). — Kakor v tem slučaju, tako smo pripravljene drage volje odgovarjati tudi na druga vprašanja tičeča se naše stroke; ker z vzajemnim sporazumljenjem se pojmovi bistrijo, a tako nauka napreduje. — Na Vaša vprašanja glede *j* odgovorimo v prih. listu.

УЧЕБНИЦИ ПО СТЕНОГРАФИЈАТА:

A. Безеншекъ: БЪЛГАРСКА СТЕНОГРАФИЈА по системата на Ф. Кс. Габелбергера, часть I. Цѣна 2 л. 50 ст.

ДЕБАТНО ПИСМО (Българска стенографія часть II.) Цѣна 2 лева 50 ст.

БЪЛГАРСКА СТЕНОГРАФИЧЕСКА ЧИТАНКА. Цѣна 2 л. 50 ст.

СТЕНОГРАФИЧЕСКИ КНИЖКИ, за домашни и класни упражненія. Ц. 30 ст.

Намиратъ се за проданъ въ книжарницата на Луи Безеншекъ въ Пловдивъ, както и въ други по-главни книжарници въ България и въ странство.

what is the
of the
to the
is the

the
of the
of the
of the

of the
of the
of the
of the

of the
of the
of the
of the

of the
of the
of the
of the

of the
of the
of the
of the

of the
of the
of the
of the

of the
of the
of the
of the

est per hunc
in hunc
et in hunc
se hunc

in hunc
est hunc
est hunc
est hunc

in hunc
est hunc
est hunc
est hunc

in hunc
est hunc
est hunc
est hunc

to hunc
to hunc
est hunc
est hunc

est hunc
est hunc
est hunc
est hunc

est hunc
est hunc
est hunc
est hunc

to hunc
est hunc
est hunc
est hunc

Мненията върху бзд-цукето на
стенографиката.

13. 93.

36. 20. 93. аз ~ hij ~ 0. 20. 93. 6. 20.
2. 10. 93. 1. 20. 93. 2. 3. 2. 3.
1. 0. 2. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.
аз hij ~ 0. 20. 93. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
hij ~ 0. 20. 93. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
- 36. 20. 93. -
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

2. 11. 93.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

Статистика на стенографидма.
Statistika stenografije.

<u>40-</u>	<u>50-</u>	<u>60-</u>
с о м н а р б ' с р о	с о м н а р б ' с р о	с о м н а р б ' с р о
x 37' e h y c 1' r 7	57' a h y c 1' k 7 18	57' a h y c 1' k 7 18
48 b' - c p i e c e n	50 - c p i e c e n	60 - c p i e c e n
v' c 93 r 36° b n	v' s 93 r 36° b n	1 a n ' x 93 r 36° b n
7 p e 2 g y h y l e	7 p e 2 g y h y l e	7 p e 2 g y h y l e
60 p n 2' h'	60 p n 2' h'	60 p n 2' h'
7 p e 6 o s h c 113 p f	7 p e 6 o s h c 113 p	7 p e 6 o s h c 113 p
l 89 e' - o b o r	l 89 e' - o b o r	l 89 e' - o b o r
o p r 1 o b r . 10 c	o p r 1 o b r . 10 c	o p r 1 o b r . 10 c
u r p e , m'	u r p e , m'	u r p e , m'

Listnica uradništva.

h k r a t , k r a t , k r a t , k r a t ; h k r a s t ,
 h k r a s t ; c e s t o m a c e s t o m a , b r a t o b r a t ,
 s m a t , p p r a g a p p r a g a ; h (v b) m i r e s , k m i r e ,
 h (v b) g r o ; s v e t ; v m a z e l .

l . T e a , s r . T v a n , e j e d , e j e v , e E d a , e E v a .
 l . s r . , v o , v g , v s h , b o - d , h (v b) , 1 p r i .
 v , e m p e , j e n , u r , v s h -

ЮГОСЛАВЯНСКИ СТЕНОГРАФЪ

JUGOSLAVJANSKI

STENOGRAPH.

Брой 10 Број.

Година VI. Теџај.

Исконниѣтѣ законѣ.

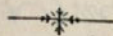
м, б, аз - на ѣр
во д - љ љ љ
- на љ љ љ љ
кѣ љ љ љ љ љ

„ љ љ љ -
љ љ љ љ љ -
љ љ љ љ љ -
љ љ љ љ љ -
љ љ љ љ љ -

љ љ љ љ љ -
љ љ љ љ љ -
љ љ љ љ љ -

љ љ љ љ љ,
љ љ љ љ љ љ љ љ,
љ љ љ љ љ љ љ љ -

љ љ љ -

Најдубова опорока.

(ој риџил-)

н-

У 1 2 3 4,
с е д 7 8 9,
10 11 12 13,
~ 14 15 16 -

~ 17 18 19,
20 21 22 23,
24 25 26 27,
28 29 30 -

1 2 3 4 5,
6 7 8 9 10,
11 12 13 14,
15 16 17 18.

19 20 21 22,
23 24 25 26,
27 28 29 30:
31 32 33 -

34 35 36 37,
38 39 40 41,
42 43 44 45,
46 47 48 -

49 50 51 52,
53 54 55 56,
57 58 59 60,
61 62 63 64 -

65 66 67 68,
69 70 71 72,
73 74 75 76,
77 78 79 -

80 81 82 83,
84 85 86 87,
88 89 90 91,
92 93 94 -

222 22 22 22,
~ 22 22 22,
~ 22 22 22,
22 22 22 -

~ 22 22 22,
~ 22 22 22,
22 22 22,
22 22 22 -

12 12 12 -
22 22 22,
22 22 22 -
22 22 22 -

22 22 22,
~ 22 22 22,
~ 22 22 22,
~ 22 22 22 -

22 22, ~ 22 22,
~ 22 22 22 -
22 22 22 -
22 22 22 -

Blagovestnikon.

(of 22 22 22)

22 22 22 -
22 22 22 22,
22 22 22 22
22 22 22 22 -

22 22 22 22,
~ 22 22 22 22
22 22 22 22,
22 22 22 22 -

Ubergang System.

(x (5) -)

an le ces pl,
see on the fog,
the system of,
the system of

and the
the system of,
the system of,
the system of

the system of,
the system of,
the system of,
the system of

the system of
the system of,
the system of,
the system of

the system of,
the system of,
the system of,
the system of

(the system of ?
the system of,
the system of,
the system of

 Uenobecm.

the system of
the system of,
the system of,
the system of

the system of ?
the system of,
the system of,
the system of

the system of,
the system of,
the system of,
the system of

